

FELSEFE AKADEMİSİ GÜNLÜĞÜ

Hazırlayan: İlker ÜNSAL

20. YÜZYIL ÖZEL SAYISI

Mart 2024

1. FENOMENOLOJİ (Görünüş ve Öz Problemi)

Edmund Husserl ve "Paranteze Alma": İnsan bilinci her zaman bir nesneye yöneliktir. Husserl'e göre varlıkların "özünü" kavrayabilmek için, onlara dair sahip olduğumuz tüm rastlantısal bilgileri, önyargıları ve duyuşsal yaşantıları bir kenara bırakmalıyız.

Olguların asıl özüne ulaşmak için zihni bu ön kabullerden arındırma işlemine "**paranteze alma**" adını vermiştir.

2. HERMENEUTİK (Yorumlama Sanatı)

Dilthey ve Gadamer: Hermeneutik, en genel anlamıyla bir metni veya sanat eserini anlama ve yorumlama sanatıdır.

Sadece kelimelerin sözlük anlamlarına bakmak yetmez; o eserin üretildiği dönemin sosyal ve tinsel ruhunu da çözümlenmek gerekir. Gadamer'e göre çağlar ve kültürler, ancak toplumların sözcüklere yüklediği "**ortak anlamlarla**" anlaşılabilir.

3. VAROLUŞÇULUK (İnsanın Kendi Özünü Yaratması)

Varoluşçuluk ve Varoluş-Öz Problemi

Sartre, Heidegger ve Jaspers: İnsanın varoluşuyla nesnelerin durumu tamamen zıttır. İnsan bu dünyaya adeta atılmıştır ve varoluşsal problemlerle yüzleşmek zorundadır.

J. P. Sartre'in Devrimi: "Varoluş özden önce gelir". Masa veya kalem gibi nesnelerin amacı (özü) önceden bellidir ancak insan önce var olur, ardından kendi seçimleri ve eylemleriyle kendi özünü/kimliğini oluşturur. Bu yüzden insan "**özgürlüğe mahkûmdur**" ve seçimlerinden sorumludur.

4. POZİTİVİZM VE BİLİMİN SINIRLARI

Mantıkçı Pozitivizm (Carnap, Popper): Felsefe, metafizikle uğraşmayı bırakmalı ve bilimin kavramlarını çözümlenerek dil analizi yapılmalıdır. Deneyle doğrulanamayan, mantıksal olmayan her önerme "**anlamsızdır**".

Thomas Kuhn ve "Paradigma": Bilim her zaman düz bir çizgide birikerek ilerlemez; krizler ve "bilimsel devrimler" ile sıçramalar yaşar. Belli bir dönemde kabul gören bilimsel bakış açısına çerçeveye **Paradigma** denir; bu paradigma yetersiz kalınca yıkılır ve yenisi kurulur.

5. DİYALEKTİK MATERYALİZM VE YENİ ONTOLOJİ

Diyalektik Materyalizm ve Değişim Problemi

Marx ve Engels: Hegel'in düşüncesini kökünden tersine çevirerek, evrendeki yegane ve biricik gerçeğin "**madde**" olduğunu savunmuşlardır. Ruhsal veya tinsel her şey, maddenin değişiminin bir sonucudur.

Nicolai Hartmann (Yeni Ontoloji)

Varlığı ontolojik bir yapıda ele almış ve birbiri üzerine binen katmanlara ayırmıştır. Bu katmanlar aşağıdan yukarıya; **inorganik (cansız/fizik)**, **organik (canlı/biyoloji)**, **ruhsal (bilinç/psikoloji)** ve en üstte de insanın değerlerini barındıran **tinsel katmandır (felsefe)**.